

MEDEDELING

referentienr. : M-VVKSO-2014-026
datum : 2014-04-10
gewijzigd : —
contact : Dienst Leerlingen en schoolorganisatie, dls.vvkso@vsko.be
Katrien Bressers, katrien.bressers@vsko.be, 02 507 07 25
Lieselot Vantuyckom, lieselot.vantuyckom@vsko.be, 02 507 07 34
Jan Schokkaert, jan.schokkaert@vsko.be, 02 507 06 48

Het Kinderrechtencommissariaat en tucht op school

1 Situering

“Geachte directeur, u spreekt met een medewerker van het Kinderrechtencommissariaat. Wij werden gecontacteerd door een leerling die meldt dat hij vorige week definitief werd uitgesloten. De leerling geeft aan dat er één en ander niet correct verlopen is. Wij hebben het verhaal van de leerling beluisterd en bijkomende vragen gesteld. Graag had ik het verhaal van de school gehoord. Het Kinderrechtencommissariaat vindt het belangrijk om alle partijen te horen om een correcte inschatting te kunnen maken, maar ook om samen met u te zoeken naar mogelijke oplossingen.”

Voor een aantal scholen is deze situatie herkenbaar. Meer en meer krijgt het VVKSO immers het signaal dat het Kinderrechtencommissariaat op vraag van de betrokken leerling en zijn ouders contact opneemt met de school omwille van een tuchtmaatregel. Wat is het Kinderrechtencommissariaat? Wat is zijn opdracht? Hoe gaat het te werk? Wat kunnen scholen verwachten van het Kinderrechtencommissariaat? Het VVKSO ging met het Kinderrechtencommissariaat hierover in gesprek. Deze tekst wil scholen hierover informeren.

2 Het Kinderrechtencommissariaat in een notendop¹

Met het decreet van 15 juli 1997² richtte het Vlaams Parlement het Kinderrechtencommissariaat op. Het internationaal kinderrechtenverdrag onderstreept het belang van onafhankelijke instanties voor kinderrechten. Het Kinderrechtencommissariaat is de officieel erkende vertolker van de rechten, noden en belangen van minderjarigen bij het Vlaams Parlement. Het ziet toe op de naleving van kinderrechten in Vlaanderen.

Aan het hoofd van het Kinderrechtencommissariaat staat kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen. Zijn mandaat loopt zes jaar, en is één keer verlengbaar. Op 2 juni 2009 benoemde het Vlaams Parlement hem. Een multidisciplinair team van dertien mensen ondersteunt hem.

¹ Voor meer informatie over het Kinderrechtencommissariaat, raadpleeg www.kinderrechtencommissariaat.be

² Decreet van 15 juli 1997 houdende oprichting van het Kinderrechtencommissariaat en instelling van het ambt van kinderrechtencommissaris, B.S. 7 oktober 1997. Decreet van 31 januari 2003 houdende wijziging van het decreet van 15 juli 1997 houdende oprichting van een Kinderrechtencommissariaat en instelling van het ambt van kinderrechtencommissaris en van het decreet van 7 juli 1998 houdende instelling van de Vlaamse Ombudsdienst, B.S. 13 februari 2003. Decreet van 6 juli 2005 houdende wijziging van diverse decreten, wat het statuut van de mandaathouders in de aan het Vlaams Parlement verbonden instellingen betreft, B.S. 9 september 2005. Zie www.kinderrechtencommissariaat.be voor de tekst van de drie decreten.

2.1 Adviseur van het beleid

Het Kinderrechtencommissariaat vangt signalen op over alle mogelijke maatschappelijke domeinen zoals welzijnzorg en gezondheidszorg, wonen, gezin, vrije tijd, media, justitie, politieoptreden, tewerkstelling, kinderen op de vlucht, alsook onderwijs.

In dat kader heeft het Kinderrechtencommissariaat de opdracht het beleid te adviseren. Wanneer het Kinderrechtencommissariaat vaststellingen doet die er op wijzen dat kinderen en jongeren in een van voornoemde domeinen mogelijk maatschappelijk onrecht wordt aangedaan, dan brengt ze die onder de aandacht en waakt erover dat de nodige instrumenten, kanalen en voorzieningen uitgebouwd worden en kwaliteit blijven leveren. Om zijn opdracht uit te voeren, richt het Kinderrechtencommissariaat zich tot verschillende doelgroepen. Het formuleert adviezen voor het Vlaams Parlement, de Vlaamse Regering, administraties en agentschappen, internationale of buitenlandse overheden. De belangrijkste signaalfunctie naar het beleid is zo verzekerd. Als dat nodig is, formuleert het Kinderrechtencommissariaat voorstellen en aanbevelingen bij ontwerp van wetgeving die van belang is voor minderjarigen of bij bestaande regelgeving of praktijken die lijken in te druisen tegen kinderrechten.

2.2 Klachtenbehandelaar

Het Kinderrechtencommissariaat behandelt ook individuele klachten. Iedereen die vindt dat de rechten van een kind geschonden zijn door een dienst of overheid, kan terecht bij de zogenaamde Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat. Elke dag ontvangt die Klachtenlijn signalen van kinderen, jongeren, ouders en praktijkwerkers of professionals.³ Die meldingen gaan over minderjarigen die vastlopen in regelgeving en procedures of in hun relaties met organisaties of instanties. Voor het conflict tussen de minderjarige en de betrokken dienst of overheid, zoekt de Klachtenlijn, als belangenbehartiger van de minderjarige, samen met de betrokkenen, naar mogelijke oplossingen.

Het is in deze laatste context dat deze tekst zich situeert.

3 Enkele gemeenschappelijke beschouwingen over tucht op school

Dat scholen de belangen van kinderen, leerlingen, hoog in het vaandel dragen, is een open deur. Dit neemt niet weg dat die moeten worden afgewogen tegenover andere belangen, bv. de individuele belangen van medeleerlingen, van personeelsleden, of de belangen van de school als groep. De leefregels van een school proberen al die belangen te honoreren door de goede werking en een vlot verloop van het onderwijs- en vormingsgebeuren te bewaken. Van iedereen op school mag dan ook worden verwacht dat hij of zij die regels naleeft.

Het valt echter niet te vermijden dat de leefregels wel eens met voeten worden getreden, en het tot een conflict komt. Men komt soms ook terecht in het verhaal van tucht. Indien de minderjarige leerling dan bij het Kinderrechtencommissariaat aanklopt, rijst de vraag welke rol het heeft in het conflict tussen die minderjarige leerling en de school.

Met deze vraag als uitgangspunt zijn het Kinderrechtencommissariaat en het VVKSO met elkaar in gesprek gegaan. Samen kwamen we het volgende overeen.

3.1 Pedagogische vrijheid en kinderrechten

De pedagogische vrijheid van scholen is een fundamenteel recht. Scholen moeten zelf vorm kunnen blijven geven aan een visie op zorg voor hun leerlingen, m.i.v. een verantwoord leerlingensanctiebeleid. In de keuze voor

³ Jaarlijks ontvangt de Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat een duizendtal vragen en klachten. Een vijfde tot een vierde van het totaal aantal meldingen gaat over onderwijs. Daarmee staat onderwijs samen met scheiding en jeugdzorg in de top drie van thema's die gemeld worden.

begeleidende maatregelen en orde- en tuchtmaatregelen, moeten scholen zich op deze pedagogische vrijheid kunnen beroepen.

Uiteraard kan de pedagogische vrijheid van een school nooit zover gaan dat rechten van leerlingen geschonden worden bij bestraffing. Een school zal steeds de redelijkheid alsook de wettelijke principes hieromtrent in acht moeten nemen. Zo kan een tuchtstraf enkel worden genomen met respect voor de rechten van verdediging, moet ze in overeenstemming zijn met de ernst van de feiten en schriftelijk gemotiveerd worden⁴. Enkel wanneer er twijfel bestaat over de redelijkheid en/of de wettelijke principes zal het Kinderrechtencommissariaat een onderzoek voeren. In de praktijk betekent dit dat het Kinderrechtencommissariaat heel wat klachten niet opneemt.

Wel is het Kinderrechtencommissariaat bezorgd over het grote aantal definitieve uitsluitingen in Vlaanderen. De cijfers van het Vlaams Ministerie van onderwijs en vorming tonen aan dat er jaar na jaar meer definitieve uitsluitingen werden gemeld: 2137 in het schooljaar 2009-2010, 2475 in 2010-2011 en 2662 in 2011-2012. Voor het schooljaar 2011-2012 is dat 0.6% van de leerplichtige en niet leerplichtige leerlingen. Ondanks deze stijging zijn deze aantallen vermoedelijk nog een onderschatting van het werkelijke aantal definitief uitgesloten leerlingen.⁵

De pedagogische vrijheid van scholen en kinderrechten zijn twee kanten van dezelfde medaille. Aandacht hebben voor kinderrechten betekent immers dat we alle kinderen vanaf het prilste begin erkennen als mens, met het recht op een menswaardig bestaan. Kinderen zijn volwaardige burgers en genieten dus rechten. Aanvaarden dat er voor kinderen een 'hier en nu' is, betekent dat we als volwassenen aandacht hebben voor de betekenissen die kinderen en jongeren hechten aan wat er vandaag in hun leven gebeurt. Het betekent ook dat de school deze betekenissen inzet in beslissingen die het neemt in en over het schoolleven van kinderen en jongeren.

Een veranderend kindbeeld⁶ heeft ertoe geleid dat de positie en dus ook de rechten van kinderen in de maatschappij versterkt zijn. Dit is ook merkbaar in het onderwijs. Scholen moeten de beslissingen t.a.v. hun leerlingen meer verantwoorden dan vroeger.

Kinderrechten zijn geen stok achter de deur, of mogen er geenszins toe worden verengd. Kinderrechten zijn geen instrument dat pas uit de kast gehaald wordt op een ogenblik dat de relaties tussen leerlingen, hun ouders en de school al verzuurd zijn en er nauwelijks nog gespreksruimte mogelijk is. Rechten – die van leerlingen, ouders en schoolpersoneel - verschijnen niet op het eind van een verhaal, op het ogenblik dat elke dialoog gestopt is, maar vormen het vertrekpunt van elke dialoog.

Het kinderrechtenverdrag is als een kapstok voor schoolpraktijken met kinderen en jongeren, enerzijds voor intermenselijke relaties op school (bv. belang van een participatieve houding), anderzijds voor structurele maatregelen (bv. belang van een goede rechtspositie op school). Het kinderrechtenverdrag is dan ook een opdracht.

3.2 Herstelgericht omgaan met conflicten als uitgangspunt

Een leerling definitief uitsluiten is een ingrijpende maatregel. Het is dan ook belangrijk dat die maatregel doordacht genomen wordt. De tuchtprocedure zou altijd correct gevolgd moeten worden⁷. En een uitsluiting zou steeds in verhouding moeten staan tot wat er gebeurde. Een definitieve uitsluiting mag in geen geval een gemakkelijksoplossing zijn om van een leerling af te geraken. De regelgeving zegt dat *het beginsel voorop moet staan dat een minder ingrijpende maatregel voorgaat op een meer ingrijpende maatregel indien daardoor*

⁴ Mededeling van 10 oktober 2007 over "Leerlingensanctiebeleid: orde- en tuchtmaatregelen", punt 2 (M-VVKSO-2007-056)

⁵ *Leerplicht. Wie is er niet als de schoolbel rinkelt? Evaluatie 2011-2012* (Vlaams Ministerie van onderwijs en vorming).

⁶ E. VERHELLEN, *Verdrag inzake de rechten van het kind. Achtergronden, motieven, strategieën, hoofdlijnen*, Antwerpen, Garant, 2005, 252 p.

⁷ Mededeling van 10 oktober 2007, punt 6.3 (idem)

redelijkerwijs verondersteld mag worden dezelfde remediërende of corrigerende effecten bij de leerling te bereiken⁸.

In de meeste gevallen is probleemgedrag van jongeren van voorbijgaande aard, kadert het binnen de puberteitsproblematiek. De jongere probeert zijn eigen identiteit te vinden door zich af te zetten tegen bestaande normen. Normen juist stellen en ze op een consequente manier hanteren, zal jongeren bij dit proces helpen. In andere gevallen heeft normovertredend gedrag een signaalfunctie, wijst het op een onderliggende problematiek veroorzaakt door een complex gegeven van familiale, sociale, psychische, socio-emotionele en andere factoren. Begeleiding op basis van een dossier van de leerling vanuit de begeleidende klassenraad, vanuit de cel leerlingenbegeleiding, en dit ondersteund door het CLB, zal daar op inspelen.

Leraren ervaren dagelijks hoe moeilijk het kan zijn normovertredend gedrag van leerlingen efficiënt aan te pakken. Ze proberen eisen te stellen en de toepassing ervan af te dwingen met sancties, maar ervaren dat blijven sanctioneren tot het gewenste gedrag is bereikt, niet altijd lukt. Het kan leiden tot een verstoorde relatie tussen leraar en leerling, die werkt als een negatieve spiraal en een vicieuze cirkel doet ontstaan.

In de Mededeling van 9 december 2013 over "Herstelgericht werken in een verbindend schoolklimaat" (M-VVKSO-2013-09) wordt beschreven hoe de efficiëntie van een leerlingensanctiebeleid verhoogd kan worden door te investeren in de kwaliteit van de pedagogische relatie. Een leerling moet zich positief verbonden weten met de school. In dit verbindend schoolklimaat zal er ook expliciet worden gekozen voor een herstelgerichte aanpak van conflicten. Dit wil niet zeggen dat begeleidende en ordemaatregelen overbodig zijn. Ook tuchtprocedures kunnen in uitzonderlijke omstandigheden noodzakelijk blijven. In een verbindend schoolklimaat zal men ze wel meer bewust inzetten, bv. wanneer een leerling niet vrijwillig mee wil werken aan een herstelgerichte methode.

In contacten met scholen naar aanleiding van een klacht over sancties geeft het Kinderrechtencommissariaat mee voorstander te zijn van herstelgericht werken. Op korte termijn zorgt herstelbemiddeling ervoor dat grote incidenten aangepakt worden op een manier die 'daders' een nieuwe kans geeft en slachtoffers ernstig neemt en hun schade herstelt. Op lange termijn zorgt de aanpak voor een basishouding bij het schoolpersoneel die proactief incidenten voorkomt en incidenten ziet als leerkanalen. Herstelbemiddeling leidt tot minder tuchtprocedures en uitsluitingen. Deze aanpak leert leerlingen en schoolpersoneel verantwoordelijkheid op te nemen voor hun gedrag.

3.3 Het Kinderrechtencommissariaat als Klachtenlijn

3.3.1 Samen naar een gedragen oplossing

Zoals hoger aangegeven kan iedereen die vindt dat de rechten van een kind geschonden zijn door een dienst of overheid, terecht bij de Klachtenlijn.

Met het mandaat van de betrokken minderjarige⁹, onderzoekt de Klachtenlijn de klacht grondig en onafhankelijk. Daarbij luistert de Klachtenlijn zowel naar het verhaal van de minderjarige, als naar dat van de betrokken school. Ze probeert zich in te leven in het perspectief van de minderjarige én van de school. Ze gaat ook na of de leerling en ouders de mogelijkheid om in dialoog te treden met de school, zelf wel voldoende kansen hebben gegeven. Als het Kinderrechtencommissariaat rechtstreeks contact opneemt met een school n.a.v. een concrete klacht, is dat vooral bedoeld om zich zo goed mogelijk te informeren. Beide partijen worden goed beluisterd teneinde een inschatting te kunnen maken van de situatie. Dit houdt in eerste instantie geen beoordeling in van het dossier.

⁸ Ontwerp van decreet houdende diverse maatregelen betreffende de rechtspositie van leerlingen in het basis- en secundair onderwijs en betreffende de participatie op school, art. V.15 (tekst aangenomen door de plenaire vergadering op 26 maart 2014).

⁹ Bij kinderen in het basisonderwijs is het mandaat van de ouders belangrijk.

Eenmaal een duidelijk zicht op de situatie, toetst het Kinderrechtencommissariaat ze af aan het kinderrechtenverdrag en het wettelijk kader. Daarnaast zijn de algemeen aanvaarde ombudsnormen een belangrijk toetsingskader. Die normen hebben vooral te maken met behoorlijkheid en zorgvuldigheid van de dienstverlening van overheden, diensten en voorzieningen.¹⁰

Vanuit deze toetsing gaat de Klachtenlijn dan samen met de betrokkenen op zoek naar mogelijke oplossingen. Vaak ligt de oplossing al in het opnieuw op gang brengen van de dialoog tussen leerling en ouders enerzijds en school anderzijds. Indien nodig of wenselijk verwijst de Klachtenlijn door.

Als basishouding en methodiek steunt het Kinderrechtencommissariaat op het principe van de “meerzijdige partijdigheid” of “veelvuldig gerichte partijdigheid” uit de wereld van de mediation (ook wel geschillenbeslechting genoemd). Meerzijdige partijdigheid veronderstelt een wisselende betrokkenheid op de verschillende partijen en impliceert dat de klachtenbehandelaar naar alle betrokken partijen luistert. Aan deze houding ligt de overtuiging ten grondslag dat het in het belang is van de melder om niet alleen zijn belangen recht te doen, maar ook de belangen van de mensen (leerkrachten, directie, medeleerlingen ...) en diensten (school, CLB ...) om hem heen. Het doel is de dialoog tussen leerling en ouders enerzijds en school anderzijds proberen opnieuw op gang brengen.

Inge staat op het punt om een gedragscontract te krijgen, maar maakt zich schuldig aan de diefstal van een jas. De school vindt dat ze het vertrouwen van de school ernstig heeft geschonden en sluit haar definitief uit. Het Kinderrechtencommissariaat probeert te bemiddelen bij de directeur en de adjunct-directeur. Het heeft begrip voor het standpunt van de school, maar vraagt om Inge toch een kans te geven om te werken aan haar houding. Dat was immers wat het gedragscontract beoogde. De schooldirectie heeft begrip voor het standpunt van het Kinderrechtencommissariaat en maakt de definitieve uitsluiting ongedaan. Inge krijgt een gedragscontract en moet daarnaast wekelijks op gesprek met het CLB. Tevens dient ze een time-out met psychologische begeleiding te aanvaarden. Twee maanden later krijgt het Kinderrechtencommissariaat een telefoontje van Inge. Het gaat goed met haar. De time-out en het wekelijks gesprek met het CLB hebben haar doen inzien dat ze in het verleden vaak verkeerd reageerde. Ze zegt dat haar relatie met de leerkrachten nog nooit zo goed is geweest. Ze krijgt nu zelfs complimenten. Ook haar moeder laat weten dat ze tijdens het oudercontact alleen maar positieve commentaar over haar dochter kreeg.

Toch valt niet te ontkennen dat het Kinderrechtencommissariaat belangenbehartiger van de minderjarige is. In het klachtenonderzoek vertegenwoordigt het Kinderrechtencommissariaat immers de stem van die minderjarige. Van een zuivere “meerzijdige partijdigheid” in de termen van mediation kan er i.c. dus moeilijk sprake zijn. Dit betekent echter niet dat leerlingen en hun ouders steeds gelijk krijgen of dat het Kinderrechtencommissariaat het aandeel van de betrokken leerling zal minimaliseren of ontkennen. Zoals in punt 3.1 reeds aangehaald voert het Kinderrechtencommissariaat enkel een onderzoek wanneer er twijfel bestaat over de redelijkheid en/of de wettelijke principes. Het belang van het kind vooropstellen is niet gelijk aan de leerling gelijk geven. Wanneer een leerling verschillende kansen kreeg, de school verschillende zorginspanningen leverde, beoordeelt het Kinderrechtencommissariaat een klacht als ongegrond. Het Kinderrechtencommissariaat communiceert dit ook naar leerling, ouders en school. Ook leerlingen moeten verantwoordelijkheid voor hun gedrag opnemen.

Wanneer Frank eind november al een maand thuiszit contacteert hij de Klachtenlijn. Hij werd uitgesloten omdat hij zich niet hield aan de voorwaarden van zijn gedragscontract. Ook vorig jaar werd hij definitief uitgesloten. Frank is het thuiszitten beu en wil liefst van al terugkeren naar zijn school van vorig jaar. Het Kinderrechtencommissariaat geeft aan dat dit alles behalve vanzelfsprekend is, maar wil wel proberen bemiddelen bij de school. Wanneer de directeur en het CLB worden gecontacteerd verneemt het Kinderrechtencommissariaat in detail welke zorginitiatieven de school intern en extern nam. Frank gaf er echter vaak zelf de brui aan of weigerde mee te werken. Zijn gedragsproblemen bleven echter wel aanslepen. De school zocht ook extern naar oplossingen. Er werden voorstellen gedaan om over te stappen naar het deeltijds onderwijs, gelinkt aan zijn grote passie wielrennerij. Toen Frank echter ook een time-out voorstel weigerde nadat hij met de leerlingenbegeleider op bezoek ging, zag de school zich genoodzaakt hem de-

¹⁰ Deze normen werden vastgelegd in de samenwerkingsverbanden POOL (Permanent Overleg Ombudslieden) en ENOC (European Network of Ombudspersons for Children).

finitief uit te sluiten. De directeur is echter bereid om Frank eventueel toch weer op te nemen. Hij blijft van mening dat Frank hulp nodig heeft in plaats van sancties. Zijn moeilijke levenssituatie uit zich in zwaar problematisch gedrag, ook op school. De directeur stelt wel als eerste voorwaarde dat Frank zelf ook de draad oppikt en hulp aanvaardt, in eerste instantie een time-out. Frank wil echter niet meestappen in dat verhaal. Het Kinderrechtencommissariaat helpt Frank op weg naar een andere school en informeert hem over laagdrempelige hulpverleningsinitiatieven.

Het Kinderrechtencommissariaat zal dus steeds proberen streven naar een oplossing waar alle betrokkenen zich kunnen in vinden, maar vooral mee verder kunnen. Het kan nooit een “oplossing” in het belang van de minderjarige aan de school opdringen.

Het Kinderrechtencommissariaat kan evenmin sanctionerend optreden wanneer het vaststelt dat een en ander niet helemaal correct is verlopen. De vaststellingen worden wel naar de school (en de leerling en zijn ouders) gecommuniceerd, samen met advies over hoe de school het wel correct had kunnen aanpakken. Hierbij hanteert het Kinderrechtencommissariaat het kinderrechtenverdrag, het wettelijk kader en de algemene ombudsnormen als leidraden. Met haar advies wenst het Kinderrechtencommissariaat een aantal bekommernissen en overwegingen naar voor te schuiven. Het Kinderrechtencommissariaat hoopt steeds dat haar advies aanleiding kan zijn om een reflexief proces op gang te brengen in de school, teneinde de dienstverlening naar haar gebruikers - de leerlingen en hun ouders - nog te verbeteren. Het Kinderrechtencommissariaat is ook steeds bereid om verdere toelichting te geven bij haar advies.

Ook wanneer het Kinderrechtencommissariaat vaststelt dat de school niet of niet geheel verantwoordelijk is voor het probleem dat zich stelt, zal dit aan de school én de ouders en leerling gecommuniceerd worden.

Indien een school zich toch in het defensief gedrukt weet door de manier van optreden van het Kinderrechtencommissariaat, of twijfelt aan zijn “onpartijdige” aanpak, dan kan ze dit wel signaleren aan het VVKSO, meer bepaald aan de Dienst Leerlingen en schoolorganisatie.

3.3.2 Vraag naar informatie: constructieve opstelling

Om een klacht grondig te kunnen onderzoeken, is het uiteraard logisch dat het Kinderrechtencommissariaat voldoende geïnformeerd wil zijn over de concrete situatie. Zoals eerder vermeld, beluistert het Kinderrechtencommissariaat hiervoor in eerste instantie de betrokkenen. Wanneer het botst op tegenstrijdigheden tussen het verhaal van de leerling enerzijds en dat van de school, kan het soms nodig zijn dat het Kinderrechtencommissariaat kennis kan nemen van bepaalde relevante documenten. Vanuit zijn rol als klachtenbehandelaar zal het Kinderrechtencommissariaat de gewenste informatie dan ook opvragen bij de school.

Scholen zouden hierover moeilijk kunnen doen. Er kan immers discussie bestaan of vrije scholen verplicht zijn om in te gaan op die vraag naar informatie van het Kinderrechtencommissariaat.¹¹ Omdat met het klachtenonderzoek gepoogd wordt, vanuit het belang van de minderjarige, te streven naar een oplossing die door alle betrokkenen gedragen kan worden, pleit het VVKSO er voor dat de scholen een zo groot mogelijke openheid en transparantie aan de dag zouden leggen. Ook van het Kinderrechtencommissariaat mag dit immers op elk niveau van de behandeling van klachten als uitgangspunt worden verwacht. Uiteraard zal dit alles steeds dienen te gebeuren met naleving van de regels inzake privacy, vertrouwelijkheid en voorzichtigheid.

¹¹ Vrije scholen worden slechts als administratieve overheden in de zin van artikel 14 van de gecoördineerde wetten van 12 januari 1973 op de Raad van State (BS 21 maart 1973), beschouwd als zij beslissingen nemen die derden binden, en dus de verplichtingen van anderen eenzijdig bepalen. Dit is het bijvoorbeeld het geval in het kader van deliberaties. Bij tuchtmaatregelen, daarentegen, worden de vrije scholen niet als administratieve overheid beschouwd. Deze maatregelen behoren tot de interne organisatie van een vrije school (RvS 23 juli 2003, nr. 121.835, Onclincx; RvS 18 augustus 2010, nr. 206.914, Chirila; RvS 23 februari 2012, nr. 218.187, Bourguignon).

Vermits het Kinderrechtencommissariaat een mandaat heeft van de betrokken leerling en zijn ouders, is het overigens ook logisch dat het toegang heeft tot die documenten waartoe ook de leerling en zijn ouders toegang hebben. Specifiek voor het tuchtdossier moet wel worden vermeld dat het recht van toegang voor de betrokken leerling en zijn ouders strikt genomen beperkt is tot een inzagerecht.¹²

Voor de medewerkers van het Kinderrechtencommissariaat is het echter niet altijd even gemakkelijk om zich in elk van de voorkomende gevallen te verplaatsen naar de betrokken scholen om het bewuste tuchtdossier te gaan inkijken. Om die reden vraagt het Kinderrechtencommissariaat al eens naar een kopie van het dossier.

Het Kinderrechtencommissariaat ervaart in praktijk doorgaans een constructieve opstelling van scholen m.b.t. de vraag naar een kopie.

Het VVKSO pleit ook zelf voor een constructieve opstelling t.a.v. het Kinderrechtencommissariaat. Immers, ook wanneer de betrokken leerling en zijn ouders naar een afschrift van het tuchtdossier vragen, adviseert het Verbond om niet afwijzend te reageren. De vigerende regelgeving voorziet weliswaar enkel in een inzagerecht. In het strafprocesrecht echter kan een verdachte, vanuit zijn recht van verdediging, ook een afschrift van het strafdossier verkrijgen. En ook in het tuchtrecht zoals uitgewerkt voor de personeelsleden, wordt op verzoek een kopie ter beschikking gesteld.¹³ Tevens is er een pragmatische reden, nl. om een conflict niet meer op de spits te drijven en om aan te tonen dat de school niets te verbergen heeft. Door een kopie van het tuchtdossier te bezorgen, kunnen schooldirecties hun verhaal kracht bijzetten.

Eenzelfde redenering kan dan ook worden aangehouden ingeval het Kinderrechtencommissariaat naar een kopie vraagt, temeer omdat het handelt vanuit een mandaat van de leerling en zijn ouders.

3.4 Het intern beroep tegen definitieve uitsluiting

Tegen definitieve uitsluitingen kunnen leerlingen en ouders in beroep gaan¹⁴ bij de beroepscommissie die is aangesteld door het betrokken schoolbestuur. De beroepsprocedure beoogt de rechtsbescherming van de leerling te waarborgen. Zo worden de leerling en zijn ouders onder meer samen met de directeur gehoord. Men krijgt de mogelijkheid van repliek.

De beroepscommissie neemt dan tot slot een beslissing. Zij kan de oorspronkelijke tuchtmaatregel bevestigen of vernietigen. In elk geval zal de beroepscommissie haar beslissing moeten motiveren. De waarde van deze wettelijke motiveringsplicht mag niet onderschat worden. Ofwel kan de motivering leiden tot (beter) begrip bij de leerling en zijn ouders voor de genomen beslissing. Ofwel is ze – wanneer een beslissing niet te motiveren valt – voor de beroepscommissie een duidelijke indicator dat de definitieve uitsluiting niet proportioneel is.

¹² “Voor een tuchtdossier gelden de volgende regels, inherent aan tuchtrechtspleging:

(...)

7° de betrokken personen hebben inzage in het tuchtdossier van de leerling;

(...)”

Besluit van de Vlaamse Regering van 17 december 2012 houdende de codificatie betreffende het secundair onderwijs (afgekort: Codex S.O.), art. 123/4

<http://www.ond.vlaanderen.be/edulex> > rubrieken > officieuze codificatie van de wetgeving > secundair onderwijs > codex

Een kopie van het tuchtdossier kan evenmin worden verkregen via het decreet van 26 maart 2004 betreffende openbaarheid van bestuur (BS 1 juli 2004) die de openbaarheid van bestuursdocumenten regelt. Volgens deze regelgeving zijn voor vrije scholen enkel de documenten die een delibererende klassenraad gebruikt om een beslissing t.a.v. een bepaalde leerling te nemen, openbaar. Enkel van die documenten heeft men het recht inzage, uitleg of een kopie te krijgen.

Voor meer informatie zie ook de Mededeling van 10 maart 2005 betreffende “Openbaarheid van bestuur: gevolgen voor de vrije onderwijsinstellingen” (M-VVKSO-2005-020).

¹³ Mededeling van 30 juni 2004 over “Tuchtmaatregelen voor personeelsleden van het gesubsidieerd onderwijs”, punt 4.3. (M-VVKSO-2004-073)

¹⁴ Codex S.O., art. 123/7 en 123/8 (idem)

Los van deze beroepsprocedure kunnen leerlingen steeds aankloppen bij het Kinderrechtencommissariaat. Het Kinderrechtencommissariaat kan immers te allen tijde nagaan of de rechten van het kind gewaarborgd zijn. De leerling moet de beroepsprocedure dus in feite niet hebben uitgeput om zich tot het Kinderrechtencommissariaat te wenden. In voorkomend geval onderzoekt het Kinderrechtencommissariaat als Klachtenlijn de klacht zoals hierboven uitvoerig beschreven.

Als onafhankelijke instelling is het Kinderrechtencommissariaat goed geplaatst om van buitenaf toe te zien op de manier waarop schoolbesturen klachten behandelen en indien nodig als ombudsdienst op te treden tussen de leerling en het schoolbestuur.

Minder dan twee weken voor de start van de examenperiode wordt Didier definitief uitgesloten. Hij bezorgde cannabis aan een medeleerling. De ouders vragen of Didier toch nog zijn examens mag afleggen, maar de directie weigert. Het Kinderrechtencommissariaat bemiddelt tevergeefs bij de school en raadt vervolgens het gezin aan in beroep te gaan. We vragen Didier om zijn fout tegenover de school te erkennen. En te vragen aan de school om de definitieve uitsluiting pas op 31 augustus te laten ingaan. Nu nog een school vinden is erg moeilijk en legt bovendien een heel zware hypotheek op zijn slaagkansen. Hij zal ook geen lessen meer volgen, waardoor hij geen bedreiging meer is voor andere leerlingen. In afwachting van het beroep gaan het gezin en het CLB samen op zoek naar een nieuwe school. Geen enkele school is bereid Didier nog op te nemen. De directeur laat weten dat hij daarom een attest zal afleveren op basis van de beschikbare schoolresultaten. Het Kinderrechtencommissariaat bemiddelt ook bij de voorzitter van de interne beroepscommissie. Uiteindelijk beslist de beroepscommissie, twee dagen vóór de examens, dat de ingangsdatum van de definitieve uitsluiting opschuift naar 31 augustus. Didier kan meedoen aan de examens.
